

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN SAVAŞ ve BARIŞ KAVRAMLARININ ÖĞRETİMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

VIEWES of SOCIAL STUDIES TEACHERS RELATED to TEACHING of the CONCEPTS of WAR and PEACE

Fatih ÖZDEMİR*

Hülya ÇELİK**

Öz: Bu araştırmanın temel amacı, sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerinde savaş ve barış kavramlarının öğretimine ilişkin görüşlerini ortaya koymaktır. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik desene uygun olarak yürütülmüştür. Araştırmanın çalışma grubunu 2014 - 2015 eğitim-öğretim yılında Sakarya ili içerisinde kolay ulaşılabilirlik esasıyla seçilen 15 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmuştur. Veri toplamak için araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmeden elde edilen veriler betimsel analize tabi tutularak değerlendirilmiştir. Araştırmadaki sosyal bilgiler öğretmenleri savaş kavramının öğretiminde sadece siyasal anlamı içeren olayların vurgulandığını, barış kavramında ise herhangi bir olayın vurgulanmadığını, her iki kavramın öğretiminde milli duygularının etkisiyle sübjektif davrandıklarını belirtmişlerdir. Savaş ve barış konularının öğretiminde genel olarak buluş yoluna ilişkin teknikleri kullandıklarını ancak ülkeler arası yanlış politikalar, toplumsal ortamdan ve dünya genelinde yaşanan olaylardan kaynaklı sorunlar nedeniyle zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Araştırma neticesinde savaş ve barış kavramlarının bütün boyutları ile ele alınması ve bu boyutların farklı teknikler ile öğrenciye öğretilmesinin gerekli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Savaş, Barış, Sosyal Bilgiler Öğretmeni, Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi

Abstract: The main purpose of this research is to reveal social studies teachers' views related to the usage of war and peace concepts in their courses. The research was conducted in accordance with phenomenological pattern, a qualitative research method. The study group consisted of 15 teachers that worked in middle schools from Sakarya in 2014-2015 academic year. The semi-structured interview form, developed by the researchers, was used to collect

* Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, E-posta: ozdemirfth01@gmail.com

** Yrd. Doç. Dr. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD, E-posta: hcelik@sakarya.edu.tr

data. The data obtained through the interview were evaluated via descriptive analysis. They stated that while teaching war, mostly political events are emphasized and while teaching peace no events are emphasized. While teaching both subjects, influenced by their nationalist emotions, they act subjective. They also stated that while teaching war and peace concepts, they mostly use discovery-learning strategies but while doing so they have some difficulties because of international politics, the social environment and the problems arising from the events around the world. At the end of the research, it was concluded that it is necessary to approach these terms from all dimensions and those should be taught to students through different methods.

Keywords: War, Peace, Social Studies Teacher, Middle School Social Studies Course

Giriş

İnsanoğlu en önemli özelliği olan düşünebilme özelliğinin bir sonucu olarak dış dünyayı anlamlandırma çabası içerisine girmektedir. Bu süreçte insanın dış dünyası, iç dünyasında çıkarımlar ve karşılaştırmalar sonrasında bir anlam bulmakta, bu sayede bulunduğu ortama veya topluma uyum sağlamaktadır. İnsanın bu anlama çabası nesne ve olayları onların bazı özelliklerine göre sınıflamasını sağlamaktadır. Bu kategoriler kavramları meydana getirmektedir. Kavramlar, insan-dünya ilişkisini yansıtan tanımlara ait kategorilerin nitelikleri şeklindedir (Yağbasan ve Gülçiçek, 2013: 104). Kavramlar bilgilerin yapı taşlarını, kavramlar arası ilişkiler de bilimsel ilkeleri oluşturur. İnsanlar, çocukluktan başlayarak düşüncenin birimleri olan kavramları ve onların adları olan sözcükleri öğrenirler; kavramları sınıflar, aralarındaki ilişkileri bulur, böylece bilgilerine anlam kazandırır, yeniden düzenler, hatta yeni kavramlar ve yeni bilgiler üretirler. İnsan zihnindeki bu öğrenme ve yeniden yapılanma süreci her yaşta sürüp gider (MEB, 2004: 75). İnsanoğlu doğası gereği farklı olay ya da kavramlardan çıkarımda bulunarak öğrenmeler gerçekleştirir. Bu öğrenmeler sayesinde bilgiler birikerek çoğalmakta ve ilerleme sağlanmaktadır. İlerleme ve biriken bilgiler insanların karmaşık hayatını daha kolay yaşamasını sağlamaktadır.

İnsanların elde ettikleri bilgilerin ve daha önceki nesillerin toplamış oldukları bilgilerin gelecek nesillere aktarılması gerekmektedir. Bu bilgiler ve değerler toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Toplumlar kendi yapılarına uygun insan yetiştirmeye uğraşırlar. Bunu yaparken kendilerine özgü eğitim sistemlerini kullanırlar (Kurtoğlu, 2009: 1).

Tarihin her döneminde insanlar birlikte yaşamışlardır. Bir arada yaşayan insanlar belli sosyal kurallar oluşturmuşlar ve bu kuralları sürekli gelen nesillere

aktararak toplumsal hayatın devamlılığını sağlamışlardır. Sosyal uyumu sağlayan bu kurallar, insanların yaşadıkları toplumun üyesi olma konusunda önem kazanmıştır. Modern eğitim alanında da bu uyumu yani vatandaşlık uyumunu sağlama işlevi Sosyal Bilgiler dersi öğretim programlarında yer almıştır (Şentürk, 2014: 1). Toplumsal kültürün aktarılmasında en çok yararlanan derslerden biri olan Sosyal Bilgiler, sosyal ve beşerî bilimleri vatandaşlık yeterliklerini geliştirmek amacıyla kaynaştıran bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde sosyal bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyolojinin yanı sıra beşerî bilimler, matematik ve doğa bilimlerden kendine mal ettiği içerik üzerinde sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma sağlar. Sosyal Bilgilerin öncelikli amacı, karşılıklı olarak birbirine bağlı bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumda, genç insanlara bilgiye dayalı ve mantıklı karar alabilme yeteneklerini geliştirmede yardımcı olmaktır (Öztürk, 2007: 24). Dolayısıyla Sosyal Bilgiler dersleri ile bilgi ve kültür aktarımının yanı sıra farklılara saygı duyarak bir arada yaşamayı öğretmek amaçlanmıştır. Bir arada yaşama kültüründeki en önemli kavramlardan biri barış kavramıdır. Diğer taraftan savaş ise birlikteliğin önündeki en önemli engellerdendir.

İnsanoğlu var olduğu günden beri hayatta kalmak için doğa, yaşam, hastalık, açlık gibi pek çok faktörle mücadele etmektedir. Ancak insanoğlu en büyük mücadelesini yine kendi türüyle vermektedir. İnsanlığın en eski tarihinden itibaren kendi arasında bu mücadele var olmuş ve bugüne kadar gelmiştir (Aktaş, 2012: 1). Savaş, İslâm inancına göre ilk insan ve ilk peygamber Âdem (A.S)'in oğlu Kabil'in kardeşi Habil'i öldürmesi ile başlayan ve günümüzdeki modern savaş teknikleri ile toplumlar arasında gerçekleşen şiddet olaylarını kapsayan bir kavramdır. Savaş bu iki uç süreç içerisinde ele alındığında tarih kadar eski, şu an kadar günceldir. İnsanoğlu bir taraftan savaş yaparken bir taraftan da barış için mücadele etmiştir. Bu nedenle savaşın tarihi ne kadar eski ise barışın tarihi de o kadar eskidir (Safran ve Aktaş, 2013: 145).

Hayatımızın neredeyse tüm unsurlarını sarmış olan savaş ve barış kavramlarını eğitim aracılığıyla gelecek nesillere aktarmamız gerekmektedir. Toplumlar tarihini öğrenerek ayakta kalabilir. Savaş ve barış kavramları insanlık tarihinin şekillenmesinde çok önemli bir yere sahiptir. Savaş ve barış kavramları, bunlarla ilgili konu ve olaylar ilköğretim düzeyinde ilk üç yıl Hayat Bilgisi derslerinde, dördüncü sınıftan itibaren

Sosyal Bilgiler dersinde verilmektedir. Lise düzeyinde ise tarih dersleri içinde bu kavramlar daha yoğun olarak geçmektedir.

Hayatımızda büyük bir yere sahip olan savaş ve barış kavramları üzerine ilk, orta, lise ve yükseköğrenim düzeyinde birçok araştırma yapılmıştır. Yapılan araştırmaların bir kısmı savaş ve barış kavramlarıyla ilgili öğrenci görüşleri ve ders kitaplarına odaklanmıştır (Safran ve Ata, 1996; Oruç, 2006; Aktaş, 2012; Aktaş, 2013a; Aktaş, 2013b; Aktaş ve Özmen, 2013; Aktaş ve Safran 2013a; Aktaş, 2014a; Aktaş, 2014b; Doğan ve Kılınç 2014; İmamoğlu ve Bayraktar, 2014; Aktaş, 2015). Tarih öğretimi bağlamında barış kavramını ele alan çalışmaların yanı sıra (Alpargu, Şahin ve Yazıcı 2009) doğrudan barış eğitime değinen çalışmalar da mevcuttur (Aktaş ve Safran, 2013b; Apaydın ve Aksu, 2012; Bektaş-Öztaşkın, 2014; Coşkun, 2012; Demir, 2011; Deveci, Yılmaz ve Karadağ, 2008; Levy, 2014; Keçe, Doğan ve Taş 2016). Yapılan araştırmalar incelendiğinde savaş ve barış kavramlarının Sosyal Bilgiler derslerinde öğretimi üzerine doğrudan bir araştırmanın bulunmadığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu çalışmanın ana problemi Sosyal Bilgiler derslerinde savaş ve barış kavramlarının öğretiminin öğretmenlerin bakış açısıyla değerlendirilmesidir.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın birinci amacı, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda sosyal bilgiler derslerinde savaş ve barış kavramlarının öğretimini incelemektir.

Alt Problemler

Çalışmada yukarıda belirtilen temel amacın yanı sıra şu alt problemlere de cevap aranmaktadır.

1. Sosyal Bilgiler öğretmenleri sınıf seviyelerine göre savaş ve barış kavramlarını öğretirken hangi olayları vurgulamaktadır?
2. Sosyal Bilgiler öğretmenleri savaş ve barış kavramlarını öğretirken savaşın ve barışın taraflarını nasıl vermektedir?
3. Sosyal Bilgiler öğretmenleri savaş ve savaşla ilgili kavramların öğretiminde hangi yöntemleri kullanmaktadır?
4. Sosyal Bilgiler öğretmenleri barış ve barışla ilgili kavramların öğretiminde hangi yöntemleri kullanmaktadır?

5. Sosyal Bilgiler öğretmenleri savaş ve barış kavramlarının öğretiminin küresel etkilerini nasıl değerlendirmektedir?
6. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin savaş ve barış kavramlarının öğretiminde karşılaştıkları zorluklar nelerdir?
7. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin savaş ve barış kavramlarının öğretimine ilişkin önerileri nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Araştırmada, ortaokul Sosyal Bilgiler derslerinde savaş ve barış kavramlarının öğretimi öğretmen bakış açısıyla değerlendirilmeye çalışıldığı için nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik desen kullanılmıştır. Olgubilim olarak da bilinen fenomenolojik yaklaşım günlük yaşamımızda sıkça karşılaştığımız, ancak tam olarak açıklayamadığımız olaylar, olgular, deneyimler, anlayışlar veya tutumlar gibi konuları içerir (Kıncal, 2013: 108). Bize tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgubilim uygun bir araştırma zemini oluşturur (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 78). Yukarıda da görüldüğü üzere olgubilim çalışmaları kaynağını günlük yaşamdan almaktadır. Bu çalışmada da günlük yaşam içerisinde insanlık hayatını saran savaş ve barış kavramlarının Sosyal Bilgiler derslerinde öğretimini ele almak amaçlanmıştır. Bu amaçla Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile yapılmış olan görüşme ile durum betimlenmeye çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmacılar, araştırmayla ilgili bütün birimleri araştıramayacaklarından, onlardan oluşturulmuş örneklerle çalışmak zorunda kalmaktadır (Geray, 2006: 113). Bu araştırmanın çalışma grubunu 2014-2015 eğitim-öğretim yılında Sakarya ili içerisinde kolay ulaşılabilirlik esasıyla seçilen 15 Sosyal Bilgiler öğretmeni oluşturmuştur.

Veri Toplama Aracı

Sosyal Bilgiler derslerinde savaş ve barış kavramlarının öğretimini ve yaşanan sorunlara çözüm önermek için öğretmen görüşlerinin alınması amacıyla araştırmacılar tarafından uzman görüşü alınarak geliştirilmiş yarı yapılandırılmış “Öğretmen Görüşme Formu” kullanılmıştır. Öğretmen görüşme formunda Sosyal Bilgiler 4. 5. 6. 7. sınıf öğretim programları ve ders kitapları dikkate alınarak temalara ulaşabilecek nitelikte sorular hazırlanmıştır. Hazırlanan sorular uzman görüşleri dikkate alınarak tekrar düzenlenmiş ve öğretmen görüşmelerinden önce pilot uygulama yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış öğretmen görüşme formu betimsel analize tabi tutularak değerlendirilmiştir. Öğretmenlerle yapılan görüşme kayıtları aslına uygun olarak yazıya dökülmüştür. Yazıya dökülmüş olan öğretmen görüşmelerinden araştırmanın problem ve alt problemlerine uygun olarak temalara ulaşılmıştır. Çalışmanın inandırıcılığını sağlayabilmek için, analiz edilen verilerden elde edilen kodlar, iki ayrı kişi tarafından kodlanmış ve alan uzmanlarının görüşleriyle şekillenmiştir. Bu temalar sayısal verilere dönüştürülerek savaş ve barış kavramının sosyal bilgiler dersinde ne şekilde verildiği ile ilgili frekans dağılımlarına ulaşılmıştır. Bu frekans dağılımları üzerinden yorumlamalara gidilmiş ve bu yorumlama esnasında temalar öğretmen söylemlerinden örneklerle desteklenmiştir. Örnek verilen söylemlerde bulunan öğretmenler cinsiyet ve yazıya geçirilme sırasına göre kodlanmıştır. Örneğin görüşme kaydı 14. sırada yazıya geçirilen bir erkek öğretmen EÖ14 şeklinde kodlanarak verilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde Sosyal Bilgiler derslerinde savaş ve barış kavramlarının öğretimine ilişkin katılımcı görüşlerinden ulaşılan bulgulara yer verilmiştir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Göre Savaş ve Barış Kavramları Hangi Olaylarda Vurgulanmaktadır?

Tablo 1

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Savaş ve Barış Kavramının Öğretiminde Vurguladıkları Olaylar

Sınıf Düzeyi	Vurgulanan Olaylar	f	Toplam		
6.Sınıf	Türk Çin mücadelesi, Kürşat ve Kırk çerisi	2	3		
	Dandanakan, Bedir, Uhud (Savaşı)	1			
7.Sınıf	Birinci Dünya Savaşı ve Cepheler	6	20		
	İstanbul'un Fethi	5			
	Malazgirt Savaşı	5			
	Haçlı Seferleri.	3			
	Anadolu Türk Beyliklerinin mücadeleleri.	1			
	Çaldıran Savaşı, Mohaç Savaşı, Miryokefelon Savaşı, Niğbolu Savaşı, 1.Kosova ve 2.Kosova, Varna Savaşı, Balkan Savaşları, Köseadağ Savaşı, Preveze Deniz Savaşı, İnebahtı Deniz Savaşı				
	Genel Düzey	Güncel olaylar		5	8
	Sevr - Lozan Barış Anlaşmaları ve Kurtuluş Savaşı	3			

Tablo 1'de görüldüğü gibi Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin savaş ve barış kavramlarının öğretiminde vurguladıkları olaylar 6. sınıf, 7. sınıf ve genel düzey temalarında toplanmıştır. Öğretmenlerden 6. sınıf seviyesine ilişkin olarak 2'si "Türk Çin mücadelesi, Kürşat ve Kırk Çerisi" 1'i "Dandanakan, Bedir ve Uhud, " savaşlarını vurgulamıştır. Türk Çin mücadelesi, Kürşat ve Kırk çerisinin vurgulanmasına ilişkin olarak KÖ6'nın açıklaması örnek olarak verilebilir: "*Şimdi tabi ki sınıf sınıf değişiyor; mesela altıncı sınıfta Kürşat ve Kırk Çerisi'ni ön plana çıkartıyorum hikâye gibi. Hani o savaş sürecinde gözünü karalıklarını, bir savunma ihtiyacını.*"

7. Sınıf seviyesinde öğretmenlerden 6'sı "Birinci Dünya Savaşı ve Cepheler.", 5'i "İstanbul'un Fethi" ve yine 5'i "Malazgirt Savaşı", 3'ü "Haçlı Seferleri", 2'si "Miryokefelon Savaşı" ve birer öğretmen ise "Çaldıran Savaşı, Mohaç Savaşı, Niğbolu Savaşı, 1.Kosova, 2. Kosova, Varna Savaşı, Balkan Savaşları, Köseadağ Savaşı, Preveze Deniz Savaşı, İnebahtı Deniz Savaşı, Anadolu Türk Beyliklerinin mücadeleleri" olaylarını vurgulamıştır.

7. Sınıf düzeyinde yoğun olarak vurgulanan I. Dünya Savaşı ve Cepheleri konusuyla ilgili de KÖ6'nın açıklaması örnek olarak verilebilir: *“Yani mesela Birinci Dünya savaşında Çanakkale Cephesi’ni biraz daha ön planda tutarken Kafkas Cephesindeki Enver Paşa’dan 90 bin askerin vefat etmesinden Sarıkamış’ tan bahsediyorum bunların ikisi ön plana çıkıyor. (Ders anlatım esnasında) tabi.”* Buradan Birinci Dünya Savaşı'nın öğretmenler üzerinde daha fazla etki bıraktığı görülmektedir.

Öğretmenlerin en yüksek düzeyde vurguladığı olaylardan diğeri Malazgirt Meydan Savaşı'dır. Buna EÖ7'nin ifadesi örnek olarak verilebilir: *“Mesela 1071 Malazgirt Savaşı var yedinci sınıflarda. Türklerin Anadolu’ya gelmesi Anadolu’nun Türkleşmesi sürecinde bahsediyoruz”*

Burada görüldüğü üzere Malazgirt Meydan Savaşı öğretmenlerin 7. sınıf düzeyinde en çok dikkate aldıkları olaylar arasında önemli bir yere sahiptir. İstanbul'un fethi ve Malazgirt Savaşı'nın vurgulandığına örnek olarak EÖ2'nin açıklaması verilebilir: *“Savaşta daha çok fethetmek, kavramını çok kullanıyoruz, ne bileyim bir İstanbul'un Fethi, ne bileyim bir Malazgirt Savaşı'nı anlatırken işte Bizans'ı yenmek şeklinde kavramları çok kullanırız.”*

Bu örnekte de görüldüğü gibi öğretmenler Türk İslam tarihi konu ve savaşlarını daha çok milli duygular ve fetih coşkusu ile anlatmaktadırlar.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin “Sınıf seviyelerine göre savaş ve barış kavramlarını öğretirken hangi olayları vurguluyorsunuz?” sorusuna ilişkin görüşleri incelendiğinde genel olarak güncel olayların vurgulandığı ortaya çıkmıştır. EÖ9'un açıklaması buna misal olarak verilebilir: *“Olabilirdiğince güncel olaylardan bahsediyorum Suriye'deki savaşlardan Amerika'nın Irak'a girdiği savaşlardan genellikle bunlardan yani güncel olaylardan bahsediyorum. Bunlar çocuğun özellikle 7.sınıf öğrencisinin ilgisini çekiyor. Sekizinci sınıfta daha çok ilgi çekiyor da 7. sınıfınki 5 ve 6'ya göre daha fazla ilgisini çekiyor.”*

Buradan güncel olaylar vesilesi ile savaş ve barış kavramının anlatımının daha etkili olduğu anlaşılmaktadır. EÖ9'un ifadesinden öğrencilerin güncel olaylar ile derse daha iyi odaklanabilmekte olduğu ortaya çıkmaktadır.

Öğretmen görüşmelerinden elde edilen veriler sonucunda savaş kavramı anlatılırken sadece siyasal anlamda kullanıldığı ortaya çıkmaktadır. Diğer bir ifadeyle sosyal bilgiler öğretmenleri savaş kavramını Türk Dil Kurumu sözlüğünde yer alan

“Devletlerin diplomatik ilişkilerini keserek giriştikleri silahlı mücadele, harp, cenk” anlamında kullanılmışlardır. Bu kullanım esnasında da milli duygulara bağlı olarak fetihle ilgili savaşlar daha çok vurgulanmıştır.

Öğretmenler tarafından barış kavramları anlatılırken ise herhangi bir toplumsal olayın vurgulanmadığı görülmektedir. Barış kavramı sadece Türk Dil Kurumu sözlüğünde yer alan “Savaşın bittiğinin bir antlaşmayla belirtilmesinden sonraki durum, sulh” anlamında geçmektedir. Bunun yanı sıra öğretmenlerin söylemlerinde barışla ilgili sadece iki olayın (Sevr ve Lozan) geçmesi barış kavramının savaş kavramına nazaran çok daha az vurgulandığını göstermektedir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenleri Savaş ve Barış Kavramlarını Öğretirken Savaşın ve Barışın Taraflarını Nasıl Vermektedir?

Tablo 2

Savaş ve Barış Kavramlarını Öğretirken Savaşın ve Barışın Tarafları Nasıl Verilmektedir?

Tema	Öğretmen Söylemi	f	Toplam
Aidiyet bağı kurularak	Milli duyguları ön plana çıkararak	8	8
Aidiyet bağı kurulmadan	Tarafsız olarak Sebeup - sonuç ilişkisine dayanarak	4 2	6

Tablo 2’de görüldüğü gibi Sosyal Bilgiler öğretmenleri “Savaş ve barış kavramlarının öğretiminde savaşın ve barışın taraflarını nasıl veriyorsunuz?” sorusuna ilişkin görüşlerini iki farklı tema ile açıklamışlardır. Bu iki farklı tema içerisinde yoğun olarak vurgulanan tema öğretmenlerin savaş ve barış kavramının öğretiminde aidiyet bağı kurduklarını göstermektedir. Öğretmenlerin 8’i “Milli duyguları ön plana çıkararak” verdiklerini belirtmişlerdir. Bu söyleme örnek olarak EÖ4’ün açıklaması verilebilir: “Savaş ve barış kavramını öğretirken tarafları, yani sonuçta milletimizin tarihini anlatıyoruz Sosyal Bilgilerde. Milletimiz sonuçta galipken gurur verici bir şekilde mağlup olduğu dönemde de yine ezdirmeden neden yenildiğimizi neden mağlup olduğumuzu izah ederek veriyoruz.”

EÖ4’ün açıklamasında da görüldüğü gibi tarih konularını anlatırken özellikle savaş ve barış kavramlarını verirken milliyetçi bir tavır ortaya konmuştur.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin açıklamalarından ulaşılan ikinci tema olan “aidiyet bağı kurulmadan” temasına ilişkin 4’ü “tarafsız olarak”, 2’si “sebeup - sonuç ilişkisine dayanarak” söyleminde bulunmuşlardır. Öğretmenlerden alınan cevaplar içerisinde vurgulanan tarafsız öğretime EÖ8’in açıklaması örnek olarak verilebilir: *“Bu şekilde değerlendirdiğimiz zaman tabii ki objektif olmak tarafsız olmak asıl sebep ve sonuçlarını açıklarken tabii daha çok Osmanlı’ya etkilerini Osmanlı açısından bakmaya çalışıyoruz bu şekilde biraz daha yardımcı olmaya çalışıyoruz.”*

Bu açıklamadaki objektif anlayış, Osmanlı’ya etkileri değerlendirme konusunda ele alınmaktadır. EÖ8’in açıklamasından öğretmenlerin bir bölümünün tarafsız olduğu görülmektedir. Örnekte de görüldüğü üzere öğretmenlerden bir kısım savaş ve barış konularının anlatımında aidiyet bağı kurmadan öğretmektedir. Öğretmenlerin bu tavırlarında Sosyal Bilgiler öğretim programının etkisi görülmektedir.

Öğretmenlerden alınan cevaplar neticesinde öğretmenlerin genel olarak savaş ve barış kavramının öğretiminde milli duygularının etkisiyle aidiyet bağı kurdukları görülmüştür.

Sosyal Bilgiler Öğretmenleri Savaş ve Savaşla İlgili Kavramların Öğretiminde Hangi Yöntemleri Kullanmaktadır?

Tablo 3

Savaş ve Savaşla İlgili Kavramları Öğretirken Kullanılan Yöntemler

Tema	Öğretmen Söylemi	F	Toplam
Buluş Yoluyla	Drama	6	21
	Empati becerisini geliştirecek etkinliklerle	4	
	Örnek olay yöntemi	4	
	Ev ödevleri	3	
	Beyin fırtınası	3	
	Tartışma	1	
Sunuş Yoluyla	Soru -cevap, Anlatım	7	14
	Görsel Sunum	7	

Tablo 3’te görüldüğü gibi Sosyal Bilgiler öğretmenleri “Savaş ve savaşla ilgili kavramların öğretiminde sınıf seviyelerine göre hangi öğretim yöntemlerini kullanıyorsunuz?” sorusuna ilişkin görüşlerini iki farklı tema ile açıklamışlardır. Görüşme yapılan öğretmenlerin cevapları genel olarak değerlendirildiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin savaş ve savaşla ilgili kavramları yoğun olarak buluş yoluyla

öğrettiği görülmektedir. Kullanılan yöntemler sorulduğunda öğretmenlerin 6'sı "Drama", 4'ü "Empati becerisini geliştirecek etkinliklerle", yine 4'ü "Örnek olay yöntemi" 3'ü "Ev ödevleri" ve yine 3'ü "Beyin fırtınası", 1'i "Tartışma" şeklinde cevap vermişlerdir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin "Sosyal Bilgiler derslerinde savaş ve savaşla ilgili kavramları nasıl öğretiyorsunuz?" ve "Sınıf seviyelerine göre hangi öğretim yöntemlerini kullanıyorsunuz?" sorularına ilişkin görüşme sonuçlarında birbirine yakın yoğunlukta cevaplar verilmiştir. Yine bunlar içerisinde en yoğun olarak vurgulananlar içerisinde drama yöntemi yer almaktadır. Buna örnek olarak EÖ12'nin ifadesi verilebilir:

Bizde genelde oyun oynanıyor. Ben oyun şeklinde anlattığın için çocuklarda dersin o bölümünü anlamasa bile oyunda rol aldığı bölümü hatırlıyor. Ben bunu yapmıştım diyor mesela siz olsanız derim mesela nasıl düşünürdünüz? Ya da geçmişten anlatacak olursak mesela Pasinler Savaşı'nı anlattık. Bizans ve Türklerin karşılaştığı savaşı anlattık. E şimdi burada yöredeki insanlar Karadenizli Almanya'da biri ile karşılaşıyorsun. Omzun omzuna çarptı. Adam gelerek çarptı ya da sana omuz attı. Adama kızdın "ne vuriysun uşağum?" diye. Adam "Bilmeyrum da. Görmedim da." Diye konuşmaya başladığı anda kızmaya devam eder misin? Etmezsin. İşte Pasinler Savaşı'nda da Bizans'ın safında yer alan Türkler br baktı karşıdaki adamlarda kendileri gibi Türkçe konuşuyor. Kendileri gibi savaşta bağırıyor. O zaman bunlarda bizim gibi Türk deyip hemen o safa geçmiş. Bu şekilde oyunlaştırarak anlatıyoruz.'

Bu örnekten öğretmenlerin bazılarının Sosyal Bilgiler derslerini anlatırken drama yöntemini ve oyun yöntemini kullandıkları görülmektedir. Ders aşamasında ortaya çıkan tarihsel olaylar oyun şeklinde sunulmaktadır. Drama ve oyun yöntemi öğrencilerin ders esnasında kendilerinden bir taraf gördükleri ve derse daha aktif katıldıkları varsayılabilir. Bu durum ise akılda kalıcılığı sağlamaktadır.

Buluş yoluyla öğretim teknikleri içerisinde önemli bir yere sahip olan diğer yöntem empati becerisini geliştirecek etkinliklerin kullanılmasıdır. Öğretmenlerden önemli bir çoğunluk tarafından dile getirilmiştir. Empati becerisini geliştirecek etkinlikler ile öğretim yapan öğretmenlere örnek olarak KÖ1'in açıklaması verilebilir:

Eee benim yaklaşımımın her zaman hani empati kurarak, karşı tarafı da düşünerek, düşünmeye yönelik bir anlatım olduğu için. Savaş kavramını şöyle

anlatıyorum mesela İstanbul'un Fethi'nde Fatih Sultan Mehmet'in ilk önce İstanbul'a direkt saldırmadığını, barış yoluyla teslim edilmesini istediğini, barışçı bir yaklaşım sergilediğini ama şartlar uygun olmadığı için savaştığını; Türk büyüklerinin genellikle sebepler oluşmadan, sorunlar çıkmadan savaşmayacağını anlatıyoruz. Yine Atatürk'ün "Yurtta Barış Cihanda Barış" veya hani "Gerekmedikçe Savaşmak Bir Cinayettir" sözünü vurgulayarak savaşın gerekmedikçe uygun olmadığını vurgulayarak anlatıyorum.

KÖ1'in açıklaması incelendiğinde tarihsel empati kurdurarak öğrencilere barış kavramını öğretmektedir. Empati kurma esnasında da yine öğretmenlerin milli duygular ile kendi tarihi kişilikleri örnek gösterdiklerini görmekteyiz. Burada da biraz daha milli barış ön plana çıkmaktadır.

Buluş yoluyla öğretim teknikleri içerisinde önemli bir yere sahip olan diğer teknik ise örnek olay tekniğidir. Buna örnek olarak EÖ13'ün açıklaması verilebilir:

Fetih, savaş, barış nasıl öğretiyorsunuz derken ben genelde gündelik hayattan örnek vererek insanların hayatını nasıl değiştirdiğini hani istila mesela kelimesinden bakarsak bir yere istila olduğunda vatandaşlar neler yaşıyor yağmalamada neler yapıyor örneklemeler yoluyla birebir gündelik hayattan bu olayı yaşanmışlıklardan örnekler vererek anlatmaya çalışıyoruz.

Örnekte de görüldüğü üzere öğretmenler öğrencilere savaş konularını ve diğer tarihsel konuları anlatırken günlük hayattan örnekler vererek örnek olay yöntemini kullanmaktadır. Örnek olay yöntemini kullanırken de yakından uzağa tekniğini de kullanmaktadır.

Görüşme yapılan öğretmenlerin cevapları incelendiğinde öğretmenlerin vurgulamış olduğu ikinci tema savaş ve savaşla ilgili kavramların öğretiminde sunuş yolunun tercih edildiğini göstermektedir. Bu temaya ilişkin öğretmenlerin 7'si "Düz anlatım, Soru-cevap", yine 7'si "Görsel Sunum" şeklinde cevaplamışlardır.

Öğretmenlerin söylemlerinden düz anlatım, soru-cevap yöntemine KÖ5'in açıklaması örnek olarak gösterilebilir: "*Öncelikle yöntemden bahsedelim, yöntemde genelde anlatım ve soru cevap şeklinde gidiyor. Bazen etkinliklerle oluyor.*"

KÖ5'in açıklamasından öğretmenlerin çoğunlukla sözel ifade yöntemlerini kullandığı görülmektedir. Buna ek olarak EÖ11'in açıklaması ile destekleyici niteliktedir: "*Genelde soru cevap anlatım yöntemi ve (beyin fırtınası) beyin fırtınası bir*

de kendisi yani çocuklara şöyle bir soru yönlendiriyoruz siz olsanız ne yapardınız böyle bir durumda. Bu şekilde buldurma yöntemi ile.”

EÖ11'in açıklaması incelendiğinde öğretmenlerin sözel yöntemler kullanmakta olduğunu ve bunu yoğun bir şekilde kullandığını görmekteyiz.

Sunuş yoluyla öğretim yöntemleri içerisinde görsel kullanım yer almaktadır. Buna örnek olarak EÖ2'nin açıklaması verilebilir: *“Bunları anlatırken öğrenciye filmler gösteriyoruz, projeksiyonlardan mesela, bunun için Cennetin Krallığı, Fetih 1453 izletmiş olduğumuz filmler. Genelde 7.sınıflarda bunları çok kullanıyoruz.”*

Açıklamada da görüldüğü üzere bazı konuların öğretiminde görsel kaynakların kullanıldığı görülmektedir. Yedinci sınıf düzeyinde daha yoğun olduğu da vurgulanmaktadır.

Öğretmen görüşme sonuçlarından Sosyal Bilgiler dersinde savaş konularının öğretiminde genel olarak buluş yolu teması altındaki teknikleri kullandıkları görülmektedir. Öğretmenlerden alınan cevaplar neticesinde savaş ve savaşla ilgili kavramların öğretiminde sunuş yolu teması altında bulunan teknikler de önemli yer kaplamaktadır.

Sosyal Bilgiler Öğretmenleri Barış ve Barışla İlgili Kavramların Öğretiminde Hangi Yöntemleri Kullanmaktadır?

Tablo 4

Barış ve Barışla İlgili Kavramları Öğretirken Kullanılan Yöntemler

Tema	Öğretmen Söylemi	f	Toplam
Buluş Yoluyla	Empati becerisini geliştirecek etkinliklerle	6	19
	Örnek olay	4	
	Drama	4	
	Tarihi belgelerin incelenmesi	3	
	Beyin Fırtınası	2	
Sunuş Yoluyla	Düz anlatım, Soru cevap	6	8
	Görsel Sunum	2	

Tablo 4'te görüldüğü gibi Sosyal Bilgiler öğretmenleri “Barış ve barışla ilgili kavramların öğretiminde sınıf seviyelerine göre hangi öğretim yöntemlerini kullanıyorsunuz?” sorusuna ilişkin görüşlerini iki farklı tema ile açıklamışlardır. Görüşme yapılan öğretmenlerin cevapları genel olarak değerlendirildiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerin barış ve barışla ilgili kavramları yoğun olarak buluş yoluyla öğrettikleri görülmektedir. Öğretmenlerden 6'sı “Empati becerisini geliştirecek

etkinliklerle” 4’ü “Örnek olay”, yine 4’ü “Drama”, 3’ü “Tarihi belgeler” ve 2’si “Beyin Fırtınası” ile öğrettiklerini açıklamışlardır.

Empati becerisini geliştirecek etkinliklerle ilgili EÖ9’un açıklamaları örnek olarak gösterilebilir:

Çocuğu biraz daha hoşgörü kavramının içerisinde sokmaya çalışıyorsun. Özellikle hoşgörü kavramını verirken altıncı sınıflarda ya da beşinci sınıflarda, özellikle beşinci sınıflarda çünkü biliyorsunuz yani ülkemize gelen Suriyeli insanlar var. Çocuklara karşı bir ırkçı yaklaşımları var. Yani bunlar niye geldi, niye yaptılar mesela aralarına almıyorlar. Bu çocuklardan örnek vererek bu çocuklara öyle davranmamaları gerektiği, onların savaştan kaçıp geldiği. Aynı şeyi mesela diyorum ki size misafir gelse evinize bu şekilde davranır mısınız? diye empati kurdurmaya çalışıyorum. Onu kurduktan sonra evet hocam, haklısınız diyorlar. Ona olabildiğince ama özellikle benim dersimde dikkat ediyorlar.

Yoğun olarak kullanılan diğer bir yöntem ise örnek olay yöntemidir. Buna örnek olarak EÖ2’nin açıklaması verilebilir:

Barış kavramı daha çok örnek olaylar üzerinden değerlendirilir her hangi bir gazetede yayınlanmış bir olay ya da televizyonda çıkmış herhangi bir haber hani daha çok bunlardan faydalanarak yani örnek olaylardan faydalanarak öğretmeye çalışıyoruz. Uyum kavramı mesela en basit öğrenci yanındaki oturduğu arkadaşıyla direk örnek verebiliyoruz. Çünkü sınıflara da genel olarak baktığımız zaman öğrenciler kendi isteklerine göre oturdukları için genelde en yakın arkadaşlarıyla oturuyorlar. Buda öğrencinin kendisine en uygun öğrenciyle yani en uygun kişiyle oturduğunu gösteriyor. Bu da bir direk uyum örneğidir aslında. Bu birbirlerine uygun olduklarını uyum içerisinde olduklarını gösteriyor. Ama bazı öğrenciler birbirlerine zıt kutuplar aslında. Onun karşıtı olarak da bunları da örnek gösterebiliyoruz.’

Öğretmenlerden önemli bir kısmı drama yöntemini kullanmaktadır. Buna örnek olarak KÖ5’in açıklaması verilebilir: *“Seviyelere göre de baktığımızda özellikle altı ve yedilerde zaten canlandırma olabiliyor bazen, olan diyalogları çocukların canlandırmasını sağlıyoruz. Yine genelde anlatım, soru cevap etkinlik şeklinde çalışma kâğıtlarını uygulayarak öğretiyoruz.*

Bu örnekte öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi içerisinde kitap ve konularda bulunan metinlerin kişileri yerine öğrencileri koyarak canlandırma yaptıklarını ve bu sayede kalıcılığı sağlamaya çalıştıklarını görüyoruz. Burada özellikle dikkat çeken diğer bir husus ise canlandırma yönteminin yanında sözel yöntemlerin de tamamlayıcı olarak kullanılmasıdır.

Görüşme yapılan öğretmenlerin cevapları incelendiğinde öğretmenlerin vurgulamış olduğu ikinci tema barış ve barışla ilgili kavramların öğretiminde sunuş yolunun da önemli oranda tercih edildiğini göstermektedir. Öğretmenlerin 6'sı "Düz anlatım, Soru-Cevap", 2'si "Görsel Sunum" tekniklerini kullandıklarını açıklamışlardır.

Görüşme yapılan öğretmenlerin cevapları incelendiğinde öğretmenlerin vurgulamış olduğu ikinci tema barış ve barışla ilgili kavramların öğretiminde sunuş yolunun da önemli oranda tercih edildiğini göstermektedir. Sunuş yoluyla öğretim teknikleri arasında bulunan ve önemli oranda ifade edilmiş bulunan düz anlatım, soru-cevap tekniğine örnek olarak EÖ10'una açıklaması verilebilir: *"Ben birazcık klasik yöntemciyim, soru -cevap anlatım yöntemi ile gidiyorum. İmkânlarım dâhilinde tamam görsel ifade edebiliyorsun."*

Sözel ifadeler ile kullanılan görsel kullanım yöntemine örnek olarak KÖ6'nın açıklaması verilebilir:

Bunlarla ilgili video izletiyorum mesela Fatih Sultan Mehmet'in işte hoşgörü ile ilgili söylediği sözler var, işte İstanbul'un Fethi'nde söylediği sözler var, işte Bosna için yazmış olduğu ferman var. Onların seslendirilmesi, ondan sonra çeşitli belgesellerde bulunan o kavramları içeren, işte o dönemin insanların yaşayış tarzını anlatan görsellerle destekliyorum.

Bu örnekte de görüldüğü gibi sözel anlatımın yanı sıra görsel materyaller kullanılması daha kalıcı bir öğrenim sağlanmaktadır.

Sosyal Bilgiler Öğretmenleri Savaş ve Barış Kavramlarının Öğretiminde Küresel Etkilerini Nasıl Değerlendirmektedir?

Tablo 5

Savaş ve Eğitiminin Küresel Etkilerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Tema	Öğretmen Söylemi	f	Toplam
Olumsuz	Ülkeler arası politikalar	4	10
	Kavramların öğretimindeki sorunlar	4	
	Programların sübjektif yapısı	2	
Olumlu	Atatürkçülük konuları ve barış yanlısı eğitim	4	5
	Ülkelerin program benzerliği ve çok kültürlülük	1	

Tablo 5'te görüldüğü gibi Sosyal Bilgiler öğretmenleri savaş ve barış kavramlarının öğretimini küresel etkilerini olumsuz ve olumlu olmak üzere iki farklı tema ile açıklamışlardır.

“Olumsuz” olan tema yoğunluktadır. Bu durum savaş ve barış kavramlarının öğretimini küresel etkilerini Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ağırlıklı olarak olumsuz değerlendirdiğini göstermektedir. Öğretmenlerden 4’ü “Ülkeler arası politikalar” yine 4’ü “Kavramların öğretimindeki sorunlar” ve 2’si “Programların sübjektif yapısı” şeklinde topluma olumsuz etkileri açıklamışlardır.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin savaş ve barış kavramlarının öğretiminde ülkeler arası politikanın topluma olumsuz etkisine KÖ1’in açıklaması örnek olarak gösterilebilir:

Savaş ve barış kavramlarının öğretimini sosyal bilgiler dersindeki öğretime baktığımızda, küresel etki olarak daha çok barışa yatkın barış isteyen bir bireyin yetiştirmeye yönelik olduğunu düşünüyorum. Ama bazı gelinen konularla birlikte barışın gerçekten mümkün olmayacağını, şu an ayrımcılığın olduğuna bazı devletlerin ön plana çıktığını, ister istemez bazı konular içerisinde çocuklar da görüyor biz de anlatıyoruz. Mesela bir Birleşmiş Milletler konusu olduğunda 5 tane daimi üye var ve onlardan biri hayır-evet derse diğerlerinin ne dediğinin önemi yok dediğinde çocukların “Birleşmiş Milletler dünyada barışı huzuru sağlamak için kurulan bir örgüt hocam böyle şey olur mu?” diye orada bile bazı şeyler de barışı sorguladıkları oluyor. Ama genel olarak dediğim gibi hep aynı şeyi söyleyeceğim belki ama tehdit olduğu an ülkemize yönelik, çocuklar hiçbir şekilde barışı düşünmüyor. İlk önce savaşırız sonrasında barışı düşünüyorlar. Tehdide yönelik olarak tavırları değişiyor.

Buradan öğrencilerin dünya üzerinde ülkelerin bazı olaylarda lehine durumlar oluşturmak için uluslararası koşullarda bazı ayrıcalıklara sahip olmasından olumsuz etkilendiği görülmektedir. Bu ayrıcalık anlayışı öğrencilerin küresel barışa inanmalarını zorlaştırmaktadır. Sonuç olarak ülkeler arasında eşitsizlik savaş ve barış kavramlarının öğretiminde olumsuz etki oluşturmaktadır. Ayrıca öğrenciler ülkemiz ile ilgili herhangi bir tehdit durumunda ilk olarak savaşmayı tercih etmekte sonrasında barışı tercih etmektedirler.

Öğretmen görüşlerinden savaş ve barış kavramların öğretimindeki sorunların topluma olumsuz etkisine örnek olarak EÖ4'ün açıklaması verilebilir: *“Valla sonuçlar ortada. Yani dünyada savaş ve barış kavramlarının nasıl sonuçlar ortaya koyduğunu görüyoruz. Özellikle Orta Doğu’da tabi ya da İslam, Müslümanların olduğu bütün dünya genelinde ortada. İnsanlar sağında solunda iki balina öldüğü zaman çırpınırlarken çocuklar katlediliyor hiç birinin ruhu duymuyor. Yani bu savaştan - barıştan ne anladıklarını ortaya koyuyor.”*

Açıklamada ülkemizde ve diğer ülkelerde savaş ve barış eğitiminin yeterli olmadığı görülmektedir. EÖ4'ün ifadesinde dünya üzerindeki savaşlar, savaş ve barış kavramlarının öğretiminde olumsuz etkilemektedir. Özellikle din ayırımından kaynaklı bir olumsuz etki ortaya çıkmaktadır.

Görüşme yapılan öğretmenlerin cevapları incelendiğinde ikinci tema savaş ve barış kavramlarının öğretiminde küresel etkilerinin olumlu olduğudur. Öğretmenlerden 4'ü “Atatürkçülük konuları ve barış yanlısı eğitimi”, 1 öğretmen ise “Ülkelerin program benzerliği ve çok kültürlülüğü” olumlu etki şeklinde cevaplamıştır.

Bu iki alt başlıktan vurgulama yoğunluğu dikkate alındığında Atatürkçülük konuları ve barış yanlısı eğitimin topluma olumlu etkisi daha dikkat çekicidir. Buna örnek olarak EÖ13'ün açıklaması verilebilir:

Çocuklarda tabi ki olmaz olur mu? Dünyaya bakış açıları değişiyor, çocukları beşinci sınıftan sekizinci sınıfa geldiğinde hele sekizinci sınıfta öğrenci artık daha iyi algıladığı için günlük olan televizyondaki olaylara bakış açısı değişiyor, daha iyi anlıyor, neyin neden yapıldığını da fark ettiği için kendisini de ona göre konumlandırıyor. Basit hamasi söylemlere daha az değer veriyor. Çünkü onun alt yapısını öğrenmiş.

Örnekte de görüldüğü üzere savaş ve barış konuları barışçıl bir tutum sergilenecek bilimsel ve akılcı şekilde öğrencilere aktarıldığında, öğrencilerin olaylara bakış açısı değişmektedir. Öğrenciler olayları daha akılcı ve barışçı ele alınmaktadır. Bu da savaş ve barış eğitiminin etkisini olumlu yöne çevirmektedir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Savaş ve Barış Kavramlarının Öğretiminde Karşılaştıkları Zorluklar Nelerdir?

Tablo 6

Savaş ve Barış Kavramlarının Öğretiminde Karşılaşılan Zorluklar

Tema	Öğretmen Söylemi	f	Toplam
Zorluk Var	Sosyal ortam	5	13
	Programın yoğunluğu	3	
	Öğrencinin yaş düzeyi	3	
	Öğrenci ilgisizliği	1	
	Barışın anlatımında zorluk yaşıyorum	1	
Zorluk Yok	Zorlukla karşılaşmıyorum	5	5

Tablo 6'da görüldüğü gibi "Sosyal Bilgiler öğretmenleri Sosyal Bilgiler derslerinde savaş ve barış kavramlarının öğretiminde karşılaştığınız zorluklar nelerdir?" sorusuna ilişkin görüşlerini iki farklı tema ile açıklamışlardır. Bu temalar "zorluk var" ve "zorluk yok" şeklinde ortaya çıkmıştır.

Genel olarak sonuçlar değerlendirildiğinde "zorluk var" teması daha yoğun vurgulanmıştır. Öğretmenlerin 5'i "Sosyal ortam", 3'ü "Programın yoğunluğu", yine 3'ü "Öğrenci yaş düzeyini" vurgularken 1 öğretmen "Öğrenci ilgisizliği", 1 öğretmen de "Barışın anlatımında zorluk yaşıyorum" şeklinde cevap vermişlerdir. Savaş ve barış öğretiminde sosyal ortamın olumsuz etkisine örneklemesi açısından KÖ3'ün açıklaması ele alınabilir:

Ya işte dediğim gibi bazen havada kalıyor, bazen de işte günümüzde barışçı olalım, hoşgörülü olalım medyada görüyor. Ülkemizde yaşanan bu sıkıntıları görüyor. Bu sefer ama öğretmenim siz diyorsunuz ama onlar da bizi öldürüyorlar. İşte ama onlar da şunu yapıyorlar bize silah doğrultuyorlar, masum işte askerlerimiz öldürüyor biz şimdi gene de barışçı mı olalım öğretmenim?

KÖ3'ün açıklamasında da görüldüğü üzere okul ile sosyal ortam arasında savaş ve barışın öğretimi konusunda olumlu bir bağ oluşmamıştır. Öğretmenlerin barış yanlısı eğitime karşılık sosyal ortamda gerçekleşen olaylar savaş yanlısı duyguları

tetiklemektedir. Bunun neticesinde okullarda savaş ve barış konularının öğretiminde sorunlar oluşmaktadır.

Görüşmede Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin programın yoğun olması savaş ve barış kavramlarının öğretimi esnasında karşılaştıkları zorluklar içerisinde önemli bir yere sahiptir. KÖ15'in açıklaması buna örnek olarak gösterilebilir: *“Zorluklar nelerdir derken çocuk şimdi çok fazla savaşları anlattığın zaman karıştırıyor olayları birbirine karıştırıyor. Mesela diyelim ki Batı Cephesi savaşını anlatıyoruz beş savaş birbirine karıştırıyor ister istemez orada biraz zorluk yaşıyoruz.”*

Savaş ve barış konularının anlatımında karşılaşılan diğer zorluk ise öğrenci yaş düzeyinden kaynaklanan anlayamama durumudur. Buna örnek olarak EÖ8'in açıklaması verilebilir: *“Bunları az önce de söyledik soyut kavramları daha somut hale getirmek gerekiyor. Daha çok tarihteki olaylardan bahsediyoruz. Maalesef öğrencilerin özellikle yaşları buna müsaade etmiyor. Çevresinde olup bitenlerden habersiz oluyorlar. Dünyadaki olayları, çıkan savaşları komşularımızda olan olayları iyi değerlendiremiyorlar.”*

EÖ8'in açıklamasında da görüldüğü üzere kavramların öğretiminde önemli bir sorun ise öğrencilerin yaş düzeyinden kaynaklanmaktadır. Bunun sebebi ise savaş ve barış kavramlarının soyut olmasıdır.

Görüşme yapılan öğretmenlerin cevapları genel olarak değerlendirildiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin savaş ve barış kavramlarının öğretimindeki zorluklara ilişkin ikinci tema “zorluk yok” temasıdır. Öğretmenlerden 5'i bu durumu “Zorlukla karşılaşmıyorum” şeklinde ifade etmiştir. EÖ4 ifadesinde öğrenci seviyesine uygun olduğu ve herhangi bir zorlukla karşılaşmadığını açıklamıştır. Buna ek olarak EÖ11'in açıklaması verilebilir:

Savaş ve barış kavramlarını öğretirken çok fazla bir zorlukla, dediğim gibi neden sonuç ilişkisi içerisinde olayı olduğu gibi anlattığımızdan dolayı karşılaşmıyorum daha doğrusu çünkü olayı neden olmuş sonucunda ne olmuş bu ilişki içerisinde anlatıyorum olduğu gibi anlatıyorum yani müfredatta olduğu gibi anlatıyorum.

Genel olarak öğretmen görüşleri dikkate alındığında önemli bir bölümünün savaş ve barış kavramlarının öğretiminde zorluk yaşadığı görülmektedir. En yoğun olarak Sosyal Bilgiler derslerinde savaş ve barış kavramının öğretiminde öğretmenler, toplumsal ortam ve dünya genelinde yaşanan olaylardan kaynaklı sorunlar nedeniyle

zorlanmaktadır. Bunun yanı sıra programın yoğun olması ve öğrenci yaş düzeyi de önemli sorun kaynağıdır.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Savaş ve Barış Kavramlarının Öğretimine İlişkin Önerileri Nelerdir?

Tablo 7

Savaş ve Barış Kavramlarının Öğretimine İlişkin Öneriler

Tema	Öğretmen Söylemi	f	Toplam
İçeriğe yönelik öneriler	Savaş ve barış kavramı tüm boyutları ile ele alınmalı	5	13
	Sonuçtan ziyade, nedene odaklanılmalı	4	
	Öğrenci seviyesine uygun hale getirilmeli	1	
	Sebepler sonuç ilişkisi iyi kurulmalı	1	
	Dünya barışına ağırlık verilmeli	1	
Tekniğe Yönelik Öneriler	Savaşta ziyade barış kavramına ağırlık verilmeli.	1	7
	Farklı teknikler kullanılmalı.	6	
	Ders saati uzatılmalı	1	

Tablo 7’de görüldüğü gibi sosyal bilgiler öğretmenleri “derslerinizde savaş ve barış kavramlarının öğretimine ilişkin önerileriniz nelerdir?” sorusuna ilişkin görüşlerini iki farklı tema altında toplamıştır. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin savaş ve barış öğretimine ilişkin önerilerinde yoğun olarak içeriğe dönük önerilerde buldukları görülmektedir. 5 öğretmen “Savaş ve barış kavramı tüm boyutları ile ele alınmalı”, 4 öğretmen “Sonuçtan ziyade, nedene odaklanılmalı” şeklinde söylemlerde bulunmuşlardır. Birer öğretmen de sırasıyla “Öğrenci seviyesine uygun hale getirilmeli”, “Sebepler sonuç ilişkisi iyi kurulmalı”, “Dünya barışına ağırlık verilmeli” “Savaşta ziyade barış kavramına ağırlık verilmeli” şeklinde cevaplar vermişlerdir.

Öğretmenlerle yapılan görüşme sonucunda savaş ve barış kavramının öğretiminin ilişkin en yüksek düzeyde vurgulanan diğer öneri ise savaş ve barış kavramı çok boyutluluğu ile ele alınmasıdır. Buna örnek olarak EÖ13’ün açıklaması incelenebilir:

Savaşı yüzeysel geçiyoruz. İşte şu savaş oldu, şu yendi şu kazandı, sonuçları nedir? Eee işte şu toprakları aldı iste şurada öne geçti. İşte vatandaşa ne oldu? Toplumsal boyutunu nerdeyse hiç işlemiyoruz sadece yüzeysel boyutunu söyleyip gidiyoruz başka da bir şansımız yok.

EÖ13'ün açıklamasında da görüldüğü üzere savaş ve barış kavramları Sosyal Bilgiler derslerinde yüzeysel olarak ele alınmaktadır. Bu yüzeysellik derslerde anlatılan tarih konularının sadece siyasi tarih olarak algılanması ve kavramların siyasi boyut üzerinden anlatılmasından kaynaklanmaktadır. EÖ13 ise bu konuda savaş ve barış kavramlarının diğer boyutları ile ele alınarak daha verimli bir eğitim sağlayacağını belirtmiştir. EÖ13'ün açıklamasına ek olarak EÖ4'ün ifadesi destekleyici olarak verilebilir:

Şöyle söyleyeyim yani savaşları yapmışız, birçoğunu da kazanmışız. Barış ortamında nasıl bir barış antlaşması yapmışız veya barış ortamına nasıl girmişiz veya barış ortamını nasıl değerlendirmişiz bu yönde sıkıntılar var. Mesela Almanlar 2. Dünya Savaşına giriyorlar, yeniliyorlar, ağır bir yenilgi alıyorlar ve hemen kendilerini toparlıyorlar. Biz neden toparlayamıyoruz. Barış sürecini niye değerlendiremiyoruz? Bunların açıkça ortaya konması bence geleceğe dair daha emin adımlarla yürümemiz için gerekli.

Savaş ve barış kavramının sadece siyasi boyutunun ezberci bir anlayışla işlenmemesi daha çok toplumsal boyutu üzerinde durarak insanlar üzerindeki etkisinin öğretilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

İçeriğe yönelik öneriler içerisinde sonuçtan ziyade, nedene odaklanılmalı görüşü yoğun olarak vurgulanan ifadelerden biridir. Bunu örneklendirmek için KÖ6'nın açıklaması incelenebilir:

Program içerisinde savaş ve barış şeklinde değil de, kazanan-kaybeden şeklinde değil de ne amaçladığımız ve niçin bunları yaptığımız üzerinde durulmuş olması daha önemli. Yani işte Zigetvar Seferi dedik iyi, hoş, güzel yıllardır herkesin aklında Zigetvar ismi değişik geldiği için söylendi ya da bir Belgrat'ın Fethi söylendi ama biz niye gittik oraya neden oraya gittik de fethetmek istedik bunun üzerine daha da yoğunlaşırsa eğer (Yani daha çok savaş odaklı değil de bunu sosyal ve kültür açısından temele oturtarak gittiğimizde daha mantıklı olur) Tabi tabi evet daha mantıklı olacağını düşünüyorum.

KÖ6'nın ifadesinden olaylar nedenleri üzerinde durulması gerektiği anlaşılmaktadır. Diğer bir değişle savaş ve barış kavramlarının siyasi yönlerinden

ziyade sosyal ve kültürel nedenleri ve sonuçlarının ele alınması gerekmektedir. Bu sayede olaylar daha iyi anlaşılmiş ve kavramlar daha iyi somutlaşmış olacaktır.

Görüşme yapılan öğretmenlerin cevapları incelendiğinde öğretmenlerin vurgulamış olduğu ikinci tema tekniğe yönelik önerilerle ilgilidir. Öğretmenlerden 6'sı "Farklı teknikler kullanılmalı.", 1'i ise "Ders saati uzatılmalı" şeklinde cevap vermiştir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler derslerinde savaş ve barış kavramlarının öğretimine ilişkin farklı teknikler kullanılmalı görüşü en yüksek düzeyde vurgulanmaktadır. EÖ7'nin açıklaması buna örnek olarak gösterilebilir: "*Ama modern teknikleri kullansak yaşantıyla ilişkilendirsek daha etkili olacağı kesin, düz anlatınca bazen uçup gidiyor, sadece bilgi öğretiyorsun o şekilde sıkıntılı oluyor ama yaşantılara uyarlarsak daha sağlıklı daha kalıcı olabilir.*"

Farklı teknikler kullanılmalı görüşü EÖ7'nin açıklamasına ek olarak KÖ3'ün açıklaması verilebilir:

İşte bunu dediğim gibi mesela çocuklara ortak etkinlikler yaptırılabilir. Keşke imkânlarımız olsa o hoşgörüde olduğumuz gibi ya da toplumsal ilişkiler içerisinde basit gibi gördüğümüz şeyler işte arkadaşına yardım etmek ya da başka kültürden gelen, toplumdaki gelen aileyi ziyaret edip onun yaşantısını görmek zaman zaman. Mesela öğretmen alıp öyle bir çocuğun ailesini ziyarete götürebilir başka bir arkadaşını götürebilir ya da o çocuğu misafir edip kaynaştırmak açısından aslında bireyler arasındaki, öğrenciler arasındaki barış, topluma yayılacak toplumdaki ülkeye yayılacak diye düşünüyorum, dünyaya yayılacak diye düşünüyorum aslında iki çocuğun arasındaki barışı halletmemiz gerekiyor.

Buradan savaş ve barış kavramlarının yaşantıya dayalı öğretim teknikleri ile öğretilmesi gerektiği aksi takdirde öğrenciler üzerinde fazla etki oluşturmadığı sonucu çıkmaktadır. KÖ3'ün ifadesinde de görüldüğü üzere toplum içerisinde okul ve aile ortamında başlayan barış ülkeye ve dünyaya yayılacaktır. Bunun gerçekleşmesi için öğrencinin dâhil olduğu farklı etkinlikler kullanılmalıdır. Anlatım yönteminin bazı durumlarda etkili olmadığı öğretmenler tarafından vurgulanmaktadır.

Sonuç ve Tartışma

Çalışmanın sonuçları değerlendirildiğinde öğretmenlerin savaş kavramını sadece siyasal anlamında kullandıkları görülmüştür. Türk Dil Kurumu sözlüğünde yer alan “Devletlerin diplomatik ilişkilerini keserek giriştikleri silahlı mücadele, harp, cenk” anlamında kullanılmışlardır. Bu kullanım esnasında milli duygulara bağlı olarak fetihle ilgili savaşlar daha çok vurgulanmıştır. Sosyal Bilgiler öğretmenleri savaş kavramını anlatırken 6. sınıf düzeyinde Türk- Çin mücadelesini, Kürşat ve Kırk Çerisini vurgulamaktadır. 7. sınıf düzeyinde I. Dünya Savaşı ve Cepheleri vurgulamakta, genel olarak tüm sınıf düzeylerinde ise güncel olaylar vurgulanmaktadır. Ayrıca 5.sınıf düzeyinde hiç savaş olayı vurgulanmadığı görülmüştür. Aktaş (2015) yapmış olduğu araştırmada ise ortaokul öğrencilerinin resimlerinde “Kurtuluş Savaşı” yoğun olarak işlenmiş ve Milli Mücadele’nin Türk eğitim sistemi üzerinde yoğun bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Dolayısıyla bu araştırmanın Aktaş’ın yaptığı çalışmanın sonuçlarıyla örtüşmediği söylenebilir.

Barış kavramının anlatılmasında vurgulanan toplumsal tarih ile ilgili olay bulunmamaktadır. Sadece Türk Dil Kurumu sözlüğünde yer alan “Savaşın bittiğinin bir antlaşmayla belirtilmesinden sonraki durum, sulh.” anlamında geçmektedir. Barış kavramı savaş kavramına nazaran daha az yoğun verilmektedir.

Araştırmada elde edilen veriler sonucunda öğretmenlerin genel olarak savaş ve barış kavramının öğretiminde aidiyet duygularının etkisiyle ve karşılıklı bir tavır neticesinde milliyetçi davrandıkları görülmüştür. Öğretmenlerin öğretim şekilleri ile programın öğretim şekli arasında tutarlılık bulunmaktadır. Osmanoğlu’nun (2012) yapmış olduğu araştırmada en fazla çeteleme yoğunluğu %36,65 ile milliyetçilik kategorisinde görülmektedir. Bu durum Türkiye’nin modern ulus-devlet yapısının tabii sonucu olarak açıklanabilir. Burada her iki araştırmada da milliyetçilik unsurunun vurgulandığı görülmektedir.

Sosyal bilgiler dersinde savaş konularının öğretiminde genel olarak buluş yolu teması altındaki teknikleri kullandıkları görülmektedir. Öğretmenlerden alınan cevaplar neticesinde savaş ve savaşla ilgili kavramların öğretiminde sunuş yolu teması altında bulunan teknikler de önemli yer kaplamaktadır. Sosyal bilgiler dersinde barış kavramı öğretilirken yapılandırmacı anlayış çerçevesinde buluş yoluyla öğretim teknikleri

(Empati becerisi, örnek olay, drama) kullanılmaktadır. Bu da öğretmenlerin barış kavramını öğretmede yeterli olabileceklerini göstermektedir. Buna benzer olarak Çelikkaya ve Kuş (2009) yapmış oldukları araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmenleri genel olarak tartışma, soru-cevap, beyin fırtınası, gösteri, proje gibi yöntem-teknikleri her zaman kullandıklarını ifade ederlerken, kaynak kişiden yararlanma, gezi-inceleme, anlatım ve drama gibi yöntem-teknikleri ise az kullandıkları sonucuna ulaşmışlardır. Yöntem ve teknikler arasında birebir tutarlılık söz konusu olmasa da araştırma sonucunda elde edilen yöntem-teknikler ile diğer araştırmada geçen yöntem-teknikler arasında büyük benzerlik bulunmaktadır.

Ülkeler arası yanlı politika ve kavramların öğretimindeki sorunlar savaş ve barış kavramının öğretimini olumsuz bir şekilde etkilemektedir.

Öğretmenlerin önemli bir bölümü savaş ve barış kavramlarının öğretiminde zorluk yaşamaktadır. Sosyal bilgiler derslerinde savaş ve barış kavramının öğretiminde öğretmenler, toplumsal ortam ve dünya genelinde yaşanan olaylardan kaynaklı sorunlar nedeniyle zorlanmaktadır. Bunun yanı sıra programın yoğun olması ve öğrenci yaş düzeyi de önemli sorun kaynağıdır. Öğretmenler savaş ve barış kavramı tüm boyutları ile ele alınmalı ve bu boyutlar farklı teknikler ile öğrenciye sunulmalı şeklinde öneride bulunmuşlardır.

Bu araştırma sosyal bilgiler öğretmenlerinin savaş ve barış kavramlarının öğretimine ilişkin görüşlerini ortaya koymuştur. Gelecekte konuyu daha detaylı inceleyen uygulamalı ve karşılaştırmalı araştırmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Aktaş, Ö. (2015). 5-10. Sınıf öğrencilerinin savaş ve barış kavramına yükledikleri anlamların resimler yoluyla incelenmesi. *Türk Tarih Eğitimi Dergisi*, 4 (2), s.64-86.
- Aktaş, Ö. (2014a). ABD tarih ders kitaplarında savaşların anlatım tarzı üzerine değerlendirme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11 (27), s.187-201.

- Aktaş, Ö. (2014b). Ortaöğretim öğrencilerinin barış ve savaş kavramına yönelik görüşleri. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 4 (1), s.65-124.
- Aktaş, Ö. (2013a). Ortaöğretim tarih ders kitaplarında yer alan barış ve anlaşmalar üzerine bir değerlendirme. *Türk Tarih Eğitimi Dergisi*, 2 (2), s.78-107.
- Aktaş, Ö. (2013b). Tarih ders kitaplarında savaş konularının anlatımı üzerine bir değerlendirme. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (14), s.69-106.
- Aktaş, Ö. ve Özmen, A. (2013). Savaş kavramı üzerine üniversite öğrencilerinin görüşleri (Kafkas Üniversitesi Örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17 (1), s.37-55.
- Aktaş, Ö. ve Safran, M. (2013a). Ortaöğretim öğrencilerinin savaş ve barış kavramı ile ilgili düşüncelerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Turkish Studies: International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8 (8), 1587-1619.
- Aktaş, Ö. ve Safran, M. (2013b). Evrensel bir değer olarak barış ve barış eğitiminin tarihçesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 17(2), s.131- 150.
- Aktaş, Ö. (2012). *Tarih eğitiminde savaş ve barış: ortaöğretim öğrencilerinin savaş ve barış konularıyla ilgili bilgilerinin ve tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Alpargu, M., Şahin, E. ve Yazıcı, S. (2009). Tarih öğretimi ve barışa katkıları. *International Journal of Social Inquiry*, 2 (2), s.199-214.
- Apaydın, Ç. ve Aksu, M. (2012). Öğretmenlerin barış eğitimine ilişkin görüşleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13 (3), s.107-130.
- Bektaş-Öztaşkın, Ö. (2014). Barışa yönelik tutumlar ve günümüz dünya sorunlarına yönelik tutumlar arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Turkish Journal of Education*, 3(3), s. 25-39.
- Çelikkaya, T. ve Kuş, Z. (2009). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kullandıkları yöntem ve teknikler. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (2), s. 741-758.

- Coşkun, Y. (2012). *İlköğretim programlarında barış eğitimi ve barış eğitimine ilişkin öğretmen görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Demir, S. (2011). Türkiye’de barış eğitimine bakış: tanımlar, zorluklar, öneriler: nitel inceleme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2011(4), s. 1727-1745.
- Deveci, H., Yılmaz, F., ve Karadağ, R. (2008). Pre-Service teachers’ perceptions of peace education. *Eurasian Journal of Educational Research*, 30, s. 63-80.
- Geray, H. (2006). *Toplumsal araştırmalarda nicel ve nitel yöntemlere giriş*. (İkinci Baskı). Ankara: Siyasal Kitap Evi.
- İmamoğlu, H.F. ve Bayraktar, G. (2014). Türk ve macar üniversite öğrencilerinin barış kavramına ilişkin algılarının karşılaştırılması. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4, (1), s. 20-44.
- Keçe, M., Doğan, C. ve Taş, M. (2016). Sosyal bilgiler derslerinde barış eğitimi: öğretmen görüşlerine dayalı nitel bir çalışma. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16 (II), s. 1432-1468.
- Kıncal, R.Y. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (İkinci Baskı). Ankara: Nobel.
- Kurtoğlu, A. (2009). *Sosyal bilgiler ders kitaplarının sosyal kavramlar açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Levy, G. (2014). Is there a place for peace education? Political education and citizenship activism in Israeli schools. *Journal of Peace Education*, 11(1), s.101-119.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2004). *Sosyal bilgiler öğretim programı*. <http://programlar.meb.gov.tr> adresinden 15 Eylül 2006 tarihinde edinilmiştir.
- Oruç, Ş. (2006). Ders kitaplarında savaş olgusu. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (3), s. 9-29.
- Osmanoğlu, A.E. (2012). *Türkiye cumhuriyeti ve mısır arap cumhuriyeti sosyal bilgiler öğretim programları ve ders kitaplarının karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Doktora tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Öztürk, C. (2007). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. (Üçüncü Baskı). Ankara: Pegem A.
- Safran, M. ve Ata, B. (1996). Barışçı tarih öğretimi üzerine çalışmalar; türkiye’de tarih ders kitaplarında yunanlılara ilişkin kullanılan dil ve yunanlılara ilişkin öğrenci görüşleri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, s. 11-26.
- Şentürk, M. (2014). *Sosyal bilgiler ders kitaplarında bulunan karikatürlerin hedef kavramların öğretilmesine ve öğrenci tutumuna etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Ulusoy, A. (2009). *Eğitim olgusunun kültürlere göre biçim alışları ve olgunun özelliğinin felsefi dayanakları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Yağbasan, R. ve Gülçiçek, Ç. (2003). Fen öğretiminde kavram yanılgılarının karakteristiklerinin tanımlanması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (13), s.102-120.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (Dokuzuncu Baskı). Ankara: Seçkin.

Extended Summary

Purpose

It is important to teach the concept of war and peace in suitable way since they are the important elements of history. These concepts are given in each level of education from primary education to the higher education. In primary education, they are mostly given in social studies lesson but in secondary education, history lessons are taken a significant part of teaching of these concepts. There are a lot of research on the place of the concepts of war and peace in education. Some of them are based on the students’ opinions and textbooks. The others consider these terms as part of teaching history. There are also some research about peace and peace education. However, there is not any study based on the teaching of the war and peace concepts in social studies courses. Therefore, the primary purpose of this study is to evaluate

social studies teachers' opinions on teaching war and peace concepts in their lessons. The following questions are sought in the research:

1. Which events do social studies teachers highlight as they teach the concepts of war and peace according to their class level?
2. How do social studies teachers give the sides of war and peace during the teaching of these concepts?
3. Which methods do the social studies teachers use in teaching the concepts of war and peace?
4. How do social studies teachers evaluate the global impact of teaching the concepts of war and peace?
5. What are the difficulties that social studies teachers have faced in teaching the concepts of war and peace?
6. What are the suggestions of social studies teachers about teaching the concepts of war and peace?

Method

In this study phenomenological design, which is one of the qualitative research methods, was used. The phenomenolog approach also known as phenemonology includes topics such as events, phenemona, experiences, insights, or attitudes that we frequently encounter in our daily lives but which we cannot fully explain. In the determination of the participants, easily accessible sampling is used. The study group consisted of 15 teachers that worked in middle schools from Sakarya in 2014-2015 academic years. The semi-structured interview form, developed by the researchers, was used to collect data. In the teacher interview form the questions were prepared by considering the 4th, 5th, 6th, 7th garde curriculum and textbooks. The prepared questions rearranged considering the opinions of the experts and piloted before the teacher interviews. The data obtained through the interview were evaluated via descriptive analysis.

Results and Discussion

According to the results based on the opinions of social studies teachers the most emphasized topics for teaching the concepts of war and peace are Turkish-

Chinese struggle, Kurshad and his forty soldiers, Dandanakan, Bedir, Uhud in 6th grade; World war I, Conquest of Istanbul in 7th grade; current issues in general level.

Most of the Social studies teachers mention that they emphasis national emotions during the teaching of the war and peace concepts. So they could not be objective while giving the sides of the war.

They use mostly the discovery teaching techniques such as drama, case study, brainstorming and discussion in teaching the war and peace. Inequality among countries has a negative effect on the teaching of the concepts of war and peace. In addition, students prefer to fight in the event of any threat to our country and prefer peace afterwards. Problems in the teaching of bilateral policies and concepts negatively affect the teaching of the concepts of war and peace. They face many difficulties such as social environment, curriculum and students' age levels. For solution of the problem, they recommend the concepts of war and peace be mentioned in every term. The others also say that peace should more mention than war.

Conclusion

Social studies teachers stated that while teaching war, mostly political events are emphasized and while teaching peace no events are emphasized. While teaching both subjects, influenced by their nationalist emotions, they act subjective. They also stated that while teaching the terms wars and peace, they mostly use discovery-learning strategies but while doing so they have some difficulties because of international politics, the social environment and the problems arising from the events around the world. At the end of the research, it was concluded that it is necessary to approach these terms from all dimensions and those should be taught to students through different methods.